

VLÁDA ČESKÉ REPUBLIKY

USNESENÍ VLÁDY ČESKÉ REPUBLIKY

ze dne 23. června 2004 č. 644

k hodnocení výzkumu a vývoje a jeho výsledků

V l á d a

I. s c h v a l u j e hodnocení výzkumu a vývoje a jeho výsledků uvedené v části III.2 materiálu č.j. 841/04;

II. u k l á d á

1. členům vlády a vedoucím ostatních ústředních orgánů z jejichž rozpočtových kapitol je podporován výzkum a vývoj, předsedkyni Akademie věd České republiky a předsedovi Grantové agentury České republiky
 - a) zabezpečovat v rámci svých působností hodnocení výzkumu a vývoje a jeho výsledků v souladu s bodem I tohoto usnesení,
 - b) zajistit poskytování údajů do informačního systému výzkumu a vývoje v souladu s bodem I tohoto usnesení,
 - c) zhodnotit výsledky programů výzkumu a vývoje ukončených v letech 2000 až 2003 a jejich efektivity a programů, u kterých poskytovatelé navrhují prodloužit dobu jejich řešení, podle bodu I tohoto usnesení a výsledek předložit do 30. listopadu 2004 místopředsedovi vlády pro výzkum a vývoj, lidská práva a lidské zdroje a předsedovi Rady pro výzkum a vývoj,
 - d) zhodnotit do 30. září roku následujícího po ukončení řešení programu výzkumu a vývoje jeho dosažené výsledky podle bodu I tohoto usnesení a výsledek hodnocení předložit ke stanovisku místopředsedovi vlády pro výzkum a vývoj, lidská práva a lidské zdroje a předsedovi Rady pro výzkum a vývoj,
 - e) zavést při hodnocení výsledků ukončených projektů, výzkumných záměrů a dalších aktivit výzkumu a vývoje způsob hodnocení obdobný způsobu hodnocení jejich návrhů v souladu s bodem I tohoto usnesení,

- f) při hodnocení výzkumu a vývoje a jeho výsledků dodržovat základní principy hodnocení v souladu s bodem I tohoto usnesení,
2. místopředsedovi vlády pro výzkum a vývoj, lidská práva a lidské zdroje a předsedovi Rady pro výzkum a vývoj
- a) provést podle § 35 odst. 2 písm. f) zákona č. 130/2002 Sb. hodnocení všech výsledků předaných do 6. září 2004 do informačního systému výzkumu a vývoje v souladu s bodem I tohoto usnesení společně s porovnáním s vynaloženými prostředky na jejich dosažení a výsledek promítnout do návrhu výše výdajů na výzkum a vývoj jednotlivých rozpočtových kapitol na rok 2006 předkládaného vládě,
- b) úkol podle bodu II/2 a) tohoto usnesení provádět i v následujících letech,
- c) předložit vládě do 31. března 2005 souhrnné vyhodnocení výsledků programů výzkumu a vývoje podle bodu II/1 c) tohoto usnesení a výsledek promítnout do návrhu výše výdajů na výzkum a vývoj jednotlivých rozpočtových kapitol na rok 2006 předkládaného vládě,
- d) předložit vládě do 30. června 2005 návrh na zjednodušení a sjednocení administrativy pro poskytování podpory a hodnocení projektů, výzkumných záměrů a dalších aktivit výzkumu a vývoje a jejich výsledků,
3. místopředsedovi vlády pro výzkum a vývoj, lidská práva a lidské zdroje a předsedovi Rady pro výzkum a vývoj a ministryni školství, mládeže a tělovýchovy vypracovat do 31. října 2004 metodiku hodnocení výzkumu a vývoje a jeho výsledků a zaslat ji členům vlády a vedoucím ostatních ústředních orgánů z jejichž rozpočtových kapitol je podporován výzkum a vývoj, předsedkyni Akademie věd České republiky a předsedovi Grantové agentury České republiky.

Provedou:

členové vlády a vedoucí ostatních ústředních orgánů státní správy,
předsedkyně Akademie věd České republiky,
předseda Grantové agentury České republiky

Předseda vlády
PhDr. Vladimír Š p i d l a , v. r.

II.

Předkládací zpráva

Vláda svým usnesením ze dne 19. listopadu 2003 č. 1167 o Analýze stavu výzkumu a vývoje v České republice a jejich srovnání se zahraničím v roce 2003 uložila místopředsedovi vlády pro výzkum a vývoj, lidská práva a lidské zdroje a předsedovi Rady pro výzkum a vývoj předložit vládě do 30. června 2004 návrh hodnocení výzkumu a vývoje a jeho výsledků.

Vláda svým usnesením ze dne 7. ledna 2004 č. 5 k Národní politice výzkumu a vývoje České republiky na léta 2004 – 2008 uložila místopředsedovi vlády pro výzkum a vývoj, lidská práva a lidské zdroje a předsedovi Rady pro výzkum a vývoj zpracovat a do 30. června 2004 předložit vládě komplexní hodnocení výsledků a efektivity výzkumu a vývoje.

Práce na přípravě obou těchto dokumentů, které byly koordinovány, ale probíhaly nezávisle, (Analýzu připravovala Rada pro výzkum a vývoj, Národní politiku Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy) dospěly ke stejným závěrům - ke zjištění některých systémových nedostatků v hodnocení výzkumu a vývoje podporovaného z veřejných prostředků a efektivity vynakládaných prostředků na podporu výzkumu a vývoje. Základní principy hodnocení uvedené v Národní politice výzkumu a vývoje České republiky na léta 2004 – 2008, z nichž předkládaný materiál vycházel, jsou uvedeny v příloze III.1.

Česká republika pokládá za jednu ze svých priorit rozvoj výzkumu a vývoje. Chápe jej jako podmínku dalšího úspěšného rozvoje státu a společnosti a jako podmínku úspěšné existence v konkurenci a koexistenci ostatních členských států Evropské unie. Vláda na podporu výzkumu a vývoje každoročně vyčleňuje nemalé prostředky ze státního rozpočtu a je samozřejmým právem každého občana, sdělovacích prostředků, vlády a Parlamentu znát efektivitu použití podpory výzkumu a vývoje vynakládané z veřejných prostředků. V kontextu podmínek platných v rámci Evropské unie je naléhavě pocíťována potřeba objektivního, nezávislého a transparentního hodnocení všech aktivit výzkumu a vývoje.

V části III.2. předkládaného materiálu je uveden souhrn závěrů analýzy stavu hodnocení výzkumu a vývoje a jeho výsledků, který připravila meziresortní pracovní skupina Rady pro výzkum a vývoj. Systematicky mapuje systém hodnocení výzkumu a vývoje v ČR, ukazuje jeho nedostatky a problémy a navrhuje řešení. Část těchto problémů spočívá v nedokonalém dodržování stávajících zákonů a jejich prováděcích právních předpisů. Tyto zákony (rozpočtová pravidla, zákon o podpoře výzkumu a vývoje) přitom za porušení jednotlivých ustanovení ukládají sankce a Rada pro výzkum a vývoj již navrhla a bude navrhopvat vládě uplatnění těchto sankcí jak vůči příjemcům státní podpory, tak vůči jejím poskytovatelům (bod II.2.a) návrhu usnesení vlády).

Významná část problémů však spočívá v tom, že ne všechny aspekty hodnocení výzkumu a vývoje a jejich výsledků a efektivity je možné upravit právními předpisy (a to zejména v rychle se měnících podmínkách současné doby). Společným prvkem je pak neúměrná složitost hodnocení výzkumu a vývoje podporovaného z veřejných prostředků a jejich výsledků spojená s rozsáhlou administrativou. Je požadována řada zbytečných údajů, s nimiž se dále nepracuje, každý resort má své vlastní formuláře (s většinou stejných, ale jinak uspořádaných údajů) atd. Základním principem a podmínkou nutnou je zjednodušení celého systému hodnocení výzkumu a vývoje a jejich výsledků. To jsou důvody, proč vznikl tento materiál a proč jsou navrhována opatření formou usnesení vlády. Ta jsou v jednotlivých krocích stručně popsána a odůvodněna (podrobné odůvodnění je uvedeno v části III.2. předkládaného materiálu) tak, jak věcně na sebe navazují.

Zásadní problémy hodnocení výzkumu a vývoje podporovaného z veřejných prostředků a jeho výsledků lze shrnout do několika málo bodů, návrh jejich řešení a odstranění nedostatků je předmětem konkrétních návrhů úkolů vlády v předkládaném materiálu:

1. Získávání údajů pro hodnocení

Základním nástrojem k hodnocení výzkumu a vývoje podporovaného z veřejných prostředků a jeho výsledků je podle zákona informační systém výzkumu a vývoje. Jeho správcem je Rada pro výzkum a vývoj, údaje do něj poskytují jednotliví poskytovatelé (resorty). Ve snaze umožnit zařazení specifických typů výsledků (např. výzkumných zpráv u utajovaných skutečností) byla povolena řada výjimek, z nichž se ale stalo pravidlo – cca 80 % ze statistických evidovaných výsledků výzkumu a vývoje jsou nyní původní výjimky (ve světě je rozsah těchto výjimek do 5 % počtu výstupů). V zájmu docílení rozlišení kvality jednotlivých výsledků a efektivnosti poskytované veřejné podpory se navrhuje do informačního systému výzkumu a vývoje poskytovat a zařazovat pouze výsledky nejvyšší kvality. Podle povahy hodnoceného výzkumu to jsou:

- a) články v impaktovaných a ve vybraných recenzovaných vědeckých časopisech; odborné knihy či články v odborných knihách nebo recenzovaných sbornících v cizím jazyce (a ve společenských vědách i v českém jazyce),
- b) „patenty“ – výsledky chráněné průmyslově právní ochranou a další, podobně chráněné výsledky (tj. přihlášky vynálezů, udělené patenty, průmyslové vzory, uznané odrůdy zemědělských plodin, uznaná plemena hospodářských zvířat apod.), licence,
- c) aplikované výstupy,
- d) ostatní výstupy za podmínky, že budou předem stanoveny v návrhu programu schvalovaném vládou (umožňující uvést výsledek u specifických aktivit výzkumu a vývoje – např. výzkumnou zprávu jako výsledek veřejné zakázky u výzkumu pro potřeby státní správy apod.).

Bod II.1.b) návrhu usnesení vlády.

2. Hodnocení efektivnosti institucí ve výzkumu a vývoji

Jedním z hlavních problémů hodnocení výzkumu a vývoje a jeho výsledků je izolované hodnocení po jednotlivých poskytovatelích, které neumožňuje posoudit skutečnou kvalitu výsledků a efektivitu prostředků vynaložených na výzkum a vývoj z veřejných zdrojů (resp. ze státního rozpočtu) jako celku. Navrhuje se hodnotit souhrnně vstupy - poskytované veřejné prostředky na výzkum a vývoj bez ohledu na jejich formu (tj. bez ohledu na to, zda byly poskytnuty formou projektu, výzkumného záměru, veřejné zakázky atd.) a výstupy – všechny kvalitní výsledky uvedené ad. 1 (rovněž bez ohledu na to, zda byly vykázány jako výsledek projektu, výzkumného záměru, veřejné zakázky atd.). Výsledek hodnocení se navrhuje postupně promítat do návrhů na rozdělování výdajů na výzkum a vývoj.

Body II.2. a) a II.2.b) návrhu usnesení vlády (navazující na bod II.1.b).

3. Hodnocení programů výzkumu a vývoje

V hlavě V „Veřejná soutěž ve výzkumu a vývoji“ zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje jsou podrobně upravena práva a povinnosti při hodnocení návrhů programů. Naproti tomu je jen velmi obecně upravena kontrola výsledků řešení programů, která by měla

probíhat na stejné úrovni a obdobným mechanismem, jak schvalování návrhů programů (tj. na úrovni vlády). Navrhuje se proto:

- a) U nově navrhovaných programů důsledně dbát na dodržování zásad zákona i jeho prováděcích předpisů. Bude kontrolováno, aby každý nově vyhlášený program měl konkrétní a vyhodnotitelné cíle.

Bod II.1.a) návrhu usnesení vlády (úkol Rady pro výzkum a vývoj, který již formou stanovisek k návrhům programů pro schůzi vlády plní).

- b) Zhodnotit programy na podporu výzkumu a vývoje ukončené v letech 2000 – 2003, zhodnotit jejich efektivitu (tj. srovnání nákladů a výsledků) a zhodnotit jejich výsledky podle předpisů platných v době jejich zahájení. Tam, kde cíle programů (schválených před 1.7.2002) atd. již nevyhovují, nevyhlášovat nové veřejné soutěže. V případech, kde je navrženo prodloužení řešení programu, je nutné zhodnotit dosavadní výsledky, plnění cílů programu atd. a odůvodnit, jaké efekty přinese další vynakládání prostředků.

Body II.1.c) a II.2.c) návrhu usnesení vlády (zhodnocení programů ukončených v letech 2000 – 2003 podle Národní politiky výzkumu a vývoje České republiky na léta 2004 – 2008 již některé resorty /Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo zemědělství/ plní).

- c) Po ukončení programu zhodnotit dosažení programových cílů, výsledků a efektivnosti vynaložených prostředků a předložit je vládě (návrhy programů schvaluje vláda, měla by schvalovat nebo minimálně být informována o úspěšnosti programu, zejména pokud na něj navazuje obdobný program).

Bod II.1.d) návrhu usnesení vlády.

4. Závěrečné hodnocení projektů, výzkumných záměrů a dalších aktivit výzkumu a vývoje

Při hodnocení výsledků projektů, výzkumných záměrů a dalších aktivit výzkumu a vývoje platí obdobné principy (a nedostatky), jako u výsledků programů. Jsou podrobně legislativně upravena práva a povinnosti při hodnocení návrhů projektů a výzkumných záměrů, naproti tomu je jen velmi obecně upravena kontrola jejich výsledků, která musí probíhat na stejné úrovni a obdobným mechanismem, jako schvalování návrhů programů (tj. na úrovni jednotlivých poskytovatelů). Navrhuje se proto u jednotlivých poskytovatelů zavést systém závěrečného hodnocení na stejné úrovni, na jaké je hodnocení návrhů nových projektů, výzkumných záměrů atd. a jeho výsledky promítat do poskytování prostředků dané instituci v dalších letech. Při závěrečném hodnocení výzkumných záměrů bude zohledněn charakter prováděné výzkumné činnosti. V případě základního výzkumu budou tedy požadovány publikace v respektovaných časopisech, v případě výzkumu s charakterem, blížícím se aplikacím, pak odpovídající výstupy, tedy patenty, prodané licence, zavedené technologické procesy, léčebné postupy apod.

Bod II.1.e) návrhu usnesení vlády.

5. Dodržování obecných principů hodnocení

Společným požadavkem na všechny úrovně hodnocení je dodržování základních principů, zejména:

- (1) Hodnocení je pravidelné, po určité době se opakuje (tj. nikoliv pouze vstupní hodnocení návrhu, ale i průběžné hodnocení a hodnocení závěrečné).

(2) Je předem vytyčen konkrétní cíl (programu, projektu, výzkumného záměru, instituce, ...), který může být pro každý případ specifický a kterého má být v daném čase dosažen a o kterém je možné rozhodnout, zda byl splněn nebo ne.

(3) Kritéria hodnocení jsou

- a) předem známá a závazná,
- b) jasně formulovaná (tak, aby si vzájemně neodporovala),
- c) kvantifikovatelná, měřitelná, zhodnotitelná,
- d) vztahující se k danému cíli.

Bez toho, že by tyto základní principy byly dodrženy, není možné provádět hodnocení výzkumu a vývoje a jeho výsledků.

Bod II.1.f) návrhu usnesení vlády.

6. Zjednodušení a sjednocení administrativy výzkumu a vývoje

Společným nedostatkem poskytování podpory výzkumu a vývoji z veřejných prostředků je značně nepřehledná a komplikovaná administrativa výzkumu a vývoje ve všech etapách – od podávání návrhů, přes jejich průběžné hodnocení až po závěrečné hodnocení včetně výsledků. Na jedné straně značně komplikuje celý proces hodnocení a to jak na straně ústředních orgánů – podstatná část požadovaných údajů zůstává při hodnocení nevyužita (např. údaje o podrobném členění výdajů na sedm let dopředu), tak na straně uchazečů resp. příjemců (řešitelů projektů, výzkumných záměrů a dalších aktivit), kteří místo výzkumu a vývoje sepisují hlášení. Na straně druhé ty údaje, které jsou pro hodnocení nezbytné, je značně obtížné od zbytečných oddělit a využít je k efektivnímu hodnocení. Zjednodušení a sjednocení administrativy výzkumu a vývoje bude řešeno modulárním způsobem na třech úrovních:

- a) základní úroveň společná pro všechny projekty, výzkumné záměry a další aktivity výzkumu a vývoje, kde jde o údaje informačního systému výzkumu a vývoje, u kterých bude prověřena jejich účelnost,
- b) údaje společné pro daný typ výzkumu (např. pro základní výzkum, pro aplikovaný výzkum a vývoj atd.),
- c) údaje specifické pro daný program, pro výzkumné záměry nebo pro další aktivity výzkumu a vývoje.

Navržený způsob hodnocení výzkumu a vývoje a jeho výsledků nepřinese zvýšené nároky na státní rozpočet. Podle zákona o podpoře výzkumu a vývoje jsou tyto náklady do výše 2,5 % celkových prostředků poskytovaných na podporu výzkumu a vývoje součástí jak účelové, tak institucionální podpory výzkumu a vývoje.

Navržený způsob hodnocení výzkumu a vývoje a jeho výsledků je v souladu s postupy, uplatňovanými v zemích Evropské unie a s jejím *acquis*, stejně tak jako jsou v souladu s českým právním řádem.

Výsledky připomínkového řízení jsou uvedeny v části IV. předkládaného materiálu. Akceptovány byly ty připomínky, které směřovaly ke zkvalitnění procesu hodnocení, k lepšímu využití prostředků vynakládaných na výzkum a vývoj ze státního rozpočtu a ke zvýšení úrovně českého výzkumu a vývoje a jeho výsledků. Tyto akceptované připomínky lze rozdělit do tří skupin:

Po dohodě s Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy byl do návrhu usnesení vlády doplněn nový bod II.3., kterým se Radě pro výzkum a vývoj a Ministerstvu školství, mládeže a tělovýchovy ukládá na základě jejich zákonem stanovených působností vypracovat do 30. září 2004 metodiku hodnocení výzkumu a vývoje a jeho výsledků a zaslat ji všem poskytovatelům. Metodika bude zpracována ve spolupráci s jednotlivými poskytovateli.

Na základě připomínek Akademie věd České republiky a Grantové agentury České republiky byly pro oblast společenských věd rozšířeny výstupy i o odborné knihy recenzované sborníky publikované v českém jazyce. Zachována zůstala možnost dalších specifických výstupů i pro další oblasti za podmínky, že v návrhu programu schvalovaném vládou jsou tyto výstupy předem jasně vymezeny.

Akceptovány byly i připomínky k názvu části III.2. materiálu a jeho doplnění o část předkládací zprávy, který není jen analýzou (jak byl označen ve znění pro meziresortní připomínkové řízení), ale vedle komplexního (úplného) přehledu stávajícího stavu všech hodnocení uvádí i jejich přednosti a nedostatky a navrhuje konkrétní kroky k odstranění těchto nedostatků.

III.1.

Národní politika výzkumu a vývoje České republiky na léta 2004 – 2008, schválená usnesením vlády ze dne 7. ledna 2004 č. 5 - část II.1. Hodnocení výzkumu a vývoje

II.1. Hodnocení VaV

[19] NPVaV reaguje na rostoucí význam hodnocení výzkumu na všech úrovních ve všech vyspělých zemích. Zároveň se musí potýkat s tím, že v případě hodnocení jde o vysoce složité a náročné činnosti, které bude třeba uskutečňovat v celé oblasti VaV na vysoké úrovni a podle jednotné metodiky.

[20] Systém hodnocení výzkumu v ČR bude respektovat světové trendy a využívat nové poznatky a nejlepší zkušenosti z hodnocení výzkumu v jednotlivých členských zemích EU resp. OECD. Základními principy hodnocení budou: multikriteriální přístup, prokazatelná odborná kompetentnost, konkrétnost, transparentnost, nezávislost a objektivita.

[21] V příštím období půjde zejména o vyšší kvalitu:

- a) průběžného vyhodnocování procesu realizace NPVaV a její úspěšnosti při žádoucím zvyšování celkové výkonnosti českého VaV,
- b) procesu hodnocení výsledků výzkumu jako nástroje politiky sloužícího k efektivnější alokaci veřejných prostředků na jednotlivé programy, projekty a instituce.

II.1.1. Hodnocení realizace NPVaV

[22] Při hodnocení realizace předkládané NPVaV budou využity dosavadní výsledky a zkušenosti; předpokládá se však další prohloubení v oblasti realizační, komunikační a metodologické. Zvýšená pozornost bude věnována odpovědnosti za plnění politikou uložených úkolů (analýza důvodů neplnění, přijatá opatření k nápravě), analýze přetrvávajících problémů a posouzení účinnosti jednotlivých nástrojů politiky a jejich uplatnění za daných podmínek. Do hodnocení politiky budou více zapojeni nezávislí odborníci a výsledky hodnocení budou předkládány k širší veřejné diskusi. Na základě výsledků hodnocení zváží Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy případný návrh aktualizace dodatku platné národní politiky. S ohledem na potřebu integrovat se do EU konkurenceschopným způsobem budou přebírány indikátory a nástroje hodnocení používané v EU. Výsledky hodnocení realizace NPVaV budou součástí analytického podkladu pro přípravu další národní politiky.

II.1.2. Hodnocení programů a projektů

[23] NPVaV klade při hodnocení výsledků výzkumu důraz na jejich originalitu, přínos pro celkové poznání, inovační a aplikační přínosy (se zřetelem k specifikám jednotlivých typů výzkumu) a na celou širší sociálních funkcí a efektů výzkumu pro ekonomiku, společnost, vzdělanost i poznání.

[24] Vyvážená pozornost bude věnována zdokonalení procesů jak ex ante hodnocení návrhů výzkumných programů a projektů, tak ex post hodnocení, které by hlouběji prokázalo skutečnou kvalitu a přínosy řešení a účelnost vynaložených veřejných prostředků. Kvalitní vyhodnocení programů a projektů vyžaduje stanovit jasně cíle výzkumu a vytvořit systém vhodných a pro daný typ výzkumu adekvátních kritérií. Patříčná pozornost bude při hodnocení věnována kritériím proveditelnosti.

[25] Hodnocení programů (Národní program výzkumu, resortní programy) se zakládá na vyhodnocení

(tematických, průřezových a dílčích programů) shrnujících očekávané, průběžně a dosažené výsledky (ekonomické, sociální a jiné) jednotlivých zařazených projektů. Během řešení a po ukončení všech projektů zařazených do programu budou příslušným poskytovatelem nebo koordinátorem (např. u Národního programu výzkumu) předkládány vládě hodnoticí zprávy včetně odhadu efektivity vynaložených finančních prostředků.

[26] Při hodnocení projektů bude využívána celá hodnoticí škála tak, aby byla dostatečně diferencována kvalita a úspěšnost řešení jednotlivých projektů a byl minimalizován formální přístup hodnotitelů. Zvýší se důležitost ex post hodnocení tak, aby se nejednalo jen o kontrolu uznaných nákladů bez ohledu na výsledky řešení projektu. Výsledky a poznatky ex post hodnocení budou sloužit jako zpětná vazba při budoucím rozhodování o výběru projektů a řešitelů. Informační systém VaV bude zahrnovat relevantní informace o výsledcích projektů po ukončeném hodnocení. Žádoucí je též dosáhnout potřebného konsensu ve vnímání toho, co je úspěšný a neúspěšný projekt.

[27] Výsledky hodnocení (s důrazem pak na výsledky dlouhodobého opakovaného hodnocení) budou rozhodujícím kritériem pro rozdělování disponibilních finančních prostředků. Preferováni budou ti, kteří dosahují dlouhodobě lepších výsledků.

[28] S cílem dosažení celkově vyšší kvality hodnocení výzkumu budou analyzovány používané postupy ve vyspělých zemích a vybrané metodiky a indikátory budou aplikovány v našich podmínkách. ČR se více zapojí do mezinárodních systémů hodnocení a ve větší míře bude uplatňován benchmarking. Zpracovávány budou též případové studie o „osudech“ vybraných projektů a výsledků výzkumu. Všeobecně bude velmi žádoucí zvyšovat celkovou hodnotitelskou kulturu. Rovněž bude podporován rozvoj odborného zázemí pro oblast hodnocení a další relevantní otázky výzkumné politiky.

II.1.3. Hodnocení výzkumných institucí a jednotlivců

[29] Všechny výzkumné instituce využívající institucionální prostředky budou pravidelně a náročně hodnoceny poskytovateli těchto institucionálních prostředků a případně dále zřizovateli, a to za účasti zahraničních odborníků i zástupců ústředních orgánů státní správy. Při jejich hodnocení je účelné pozornost věnovat nejen efektivnímu využití přijímaných veřejných finančních prostředků, ale i schopnosti těchto institucí na základě svých výsledků opatřit si a zhodnotit prostředky ze soukromé sféry.

[30] Hodnocení jednotlivých výzkumných pracovníků je především vlastní záležitostí rozvoje samotných výzkumných institucí. Pro svou účinnost musí mít v prvé řadě všestranně motivační charakter a hodnocení musí být propojeno s kariéřním řádem a musí být pravidelné. Kromě kvality vlastní výzkumné práce, což je bezesporu nejdůležitější kritérium, bude ohodnoceno i zapojení do mezinárodních výzkumných projektů a týmů. Vedle publikační aktivity (hodnocené podle renomé příslušných časopisů a vydavatelství) budou nabývat na rostoucím významu aplikační výstupy (patenty atd.) ze soukromé sféry. Výsledky hodnocení budou jednotlivými poskytovateli použity jako důležitý podklad pro stanovení celkové výše institucionální podpory.

III.2.

Návrh hodnocení výzkumu a vývoje a jeho výsledků

V kontextu podmínek platných v rámci Evropské unie je naléhavě pocíťována potřeba objektivního, nezávislého a transparentního hodnocení všech aktivit výzkumu a vývoje (dále jen „VaV“). Přístup k hodnocení efektivity VaV ve smyslu, že „jednotlivým segmentům českého výzkumu a vývoje je nutné rovnoměrným způsobem zvyšovat finanční podporu při zachování stávajících proporcí“ se jeví jako neudržitelný. Důvody tohoto konstatování vyplývají z:

- a) výsledků tuzemských analýz VaV předložených vládě v letech 1999 a 2002, zpracovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen „MŠMT“) a Radou pro výzkum a vývoj (dále jen „RVV“) a z poslední analýzy VaV, zpracované RVV (usnesení vlády ze dne 19. listopadu 2003 č. 1167),
- b) výkonnosti českého VaV a jeho přínosů pro společnost a ekonomiku, které jsou nižší než ve všech členských zemích EU a dokonce nižší než i v některých kandidátských zemích,
- c) výsledků mezinárodních porovnání prováděných např. Evropskou komisí v rámci benchmarkingu politik VaV v členských a kandidátských zemích,
- d) nespokojenosti výzkumné obce s tím, že systém nedokáže dostatečně pružně ocenit úroveň dosahovaných výsledků.

Hlavní nedostatky stávajícího systému hodnocení VaV jsou obecně známé – hodnocení se v převážné většině případů soustřeďuje především na hodnocení návrhů příslušných aktivit (projektů, záměrů) při rozdělování státní podpory VaV, tj. zejména na hodnocení ex ante. Neklade se důraz na náročné a dostatečné hodnocení dosažených výsledků a jejich porovnání s cíli deklarovanými v přihláškách projektů či vyhlášených programech atd. S tím je úzce svázáno nedodržování obecných zásad jakéhokoliv hodnocení, které ve VaV platí dvojnásob (viz část III.). Zanedbatelná není ani rozříštěnost systému hodnocení (často i v rámci jednoho resortu je několik systémů hodnocení) a jeho administrativní náročnost. Ostatní nedostatky stávajícího systému hodnocení VaV jsou pak jen přímým či nepřímým důsledkem těchto hlavních nedostatků¹ a bez řešení těchto hlavních nedostatků budou dílčí opatření neúčinná.

Stávající systém podpory VaV tedy neumožňuje rozlišit kvalitu dosahovaných výsledků, odbornou úroveň a výkonnost jednotlivých organizací, oddělení a jednotlivců a využít tato rozlišení ke změnám systému (výši poskytované podpory, organizačním změnám, zařazením pracovníků, platovým a kariérním řádům apod.). Cílem návrhu bylo zmapovat systém hodnocení výzkumu a vývoje v ČR, zjistit jeho nedostatky a problémy a navrhnout řešení (viz kapitola 4). Z uvedeného návrhu pak vychází i návrh usnesení vlády a ta část předkládací zprávy, která navržená opatření odůvodňuje.

¹ Typickým případem vyvolaných nedostatků je RIV – z teoreticky správného východiska, že RIV musí umožnit zařazení jakéhokoliv druhu výsledků (a to i pro specifické případy, jako je výzkumná zpráva pro utajované skutečnosti nebo články v novinách pro propagaci výsledků VaV) se absencí hodnocení VaV a jeho výsledků ex post stala brzda k jeho efektivnímu využití - tyto původní výjimky jsou pravidlem a představují většinu údajů RIV.

1 Obecné zásady hodnocení

Každé hodnocení, bez ohledu na to, v jakém oboru a k jakému účelu je prováděno, musí splňovat několik obecných zásad. K zásadám úspěšného hodnocení patří:

- (1) Hodnocení je pravidelné, po určité době se opakuje.
- (2) Je předem vytyčen cíl (výzkumného záměru, projektu, programu atd.), který může být pro každý případ specifický, kterého má být v daném čase dosaženo a o kterém je možné rozhodnout, zda byl splněn nebo ne.
- (3) Kritéria hodnocení jsou
 - a) předem známá a závazná,
 - b) jasně formulovaná (tak, aby si vzájemně neodporovala),
 - c) kvantifikovatelná, měřitelná, zhodnotitelná,
 - d) vztahující se k nadřazenému cíli (u projektů k cíli programu atd.).
- (4) Zjištěné závěry hodnocení jsou závazné a rozhodovací sféra přijme potřebná opatření a prosadí jejich realizaci.
- (5) Dosažení cílů prezentovaných před zahájením řešení výzkumného záměru, projektu, programu atd. se obecně nemusí překrývat s datem ukončení státní podpory. Z tohoto důvodu budou vyhlášené výsledky sledovány i po ukončení řešení.

Za tímto účelem se ČR zapojí do mezinárodních systémů hodnocení s větším využitím metody benchmarking („výkonnostní srovnání“ - metoda založená na porovnání interního výkonu s výkonem externím pro identifikaci předností a nedostatků).

1.1 Problémy a jejich řešení

1.1.1 Hodnoticí škála

V současné době každý poskytovatel používá svou hodnoticí škálu (a z ní prakticky využívá jen část), navíc často odlišnou pro hodnocení účelové a institucionální podpory.

Při hodnocení projektů musí být využívána standardní hodnoticí škála tak, aby byla dostatečně diferencována kvalita a úspěšnost řešení jednotlivých projektů. Hodnoticí škála musí jednoznačně určovat podíl od vynikajících až po nevyhovující a podle toho také přizpůsobit formu hodnocení. Vyhlášené špičkové cíle budou špičkově oponovány a dlouhodobě dokladována jejich efektivnost.

Tato zásada umožní třídění projektů podle úrovně uvedené v návrzích a "nutí" odborné komise, odborné poradní orgány poskytovatele, oponenty a další zainteresované orgány relevantně hodnotit a porovnávat projekty.

1.1.2 Kritéria

Kritéria pro hodnocení výsledků musí být jasná, konkrétní, kvantifikovatelná a předem daná. Lze obtížně definovat jednotná kritéria pro hodnocení efektivity využívání prostředků ve všech oblastech VaV. Naopak je produktivní definovat kritéria hodnocení společná pro jednotlivé oblasti výzkumu a specifická kritéria hodnocení pro každý program nebo jinou srovnatelnou aktivitu.

Základní navržená kritéria pro hodnocení výsledků VaV v jednotlivých oblastech:

- technika a inženýrství (neživá příroda):

aplikované výsledky, patenty,² licence, nové technologické produkty a technologie, články v impaktovaných a ve vybraných recenzovaných³ vědeckých časopisech; odborné knihy či články v odborných knihách nebo recenzovaných sbornících v cizím jazyce,

- živá příroda (biologie, medicína, zemědělství, životní prostředí atd.):
nové léčebné postupy, uznaná plemena hospodářských zvířat, uznané odrůdy atd., články v impaktovaných a ve vybraných recenzovaných³ vědeckých časopisech; odborné knihy či články v odborných knihách nebo recenzovaných sbornících v cizím jazyce, aplikované výsledky, patenty, licence, nové technologické produkty a technologie,
- společenské vědy (humanitní, sociální, ekonomické, právní a historické):
články v impaktovaných a ve vybraných recenzovaných³ vědeckých časopisech v cizím i v českém jazyce, odborné knihy či články v odborných knihách nebo recenzovaných sbornících v cizím i v českém jazyce, aplikované výsledky,
- matematické vědy (matematika, kybernetika a informatika), fyzika a její aplikace, chemické vědy:
články v impaktovaných a ve vybraných recenzovaných³ vědeckých časopisech; odborné knihy či články v odborných knihách nebo recenzovaných sbornících v cizím jazyce, aplikované výsledky, patenty, software, know-how, nové technologie, licence.

1.1.3 Kvantifikace výsledků

VaV v ČR na úrovni poskytovatelů bude hodnocen podle kvantifikovatelných výsledků.

Kvantifikovaným výsledkům VaV činnosti je třeba dát váhu v přidělování prostředků na VaV v dalším období řešení a používat je jako jedno z hlavních kritérií dokládání kvality pracoviště při hodnocení návrhů projektů, výzkumných záměrů a dalších aktivit a při vyhlášení programů poskytovateli. Klást důraz na průběžná hodnocení (roční - výroční) a podle nich přidělovat prostředky na další období řešení.

Kvantifikovatelnost výsledků při hodnocení (projektů, výzkumných záměrů atd.) umožnit slovním vyjádřením konkrétních výsledků a konkrétních přínosů a to doplnit číselným ohodnocením. Pro kvantifikaci použít stupnici, konkrétní obsah každé "známky" bude specifikován v metodice, přičemž je možné respektovat zvláštnosti jednotlivých vědních oborů. Každá "známka" bude představovat konkrétní závažnost přínosu (od přínosu v rámci pracoviště až po celosvětově významný dosah). Obsah (význam) každé známky bude definován velmi jednoznačně, zřetelně a od toho bude odvozen postup a náročnost hodnocení a také úroveň výsledku a ohodnocení.

1.1.4 Hodnotící komise a jejich činnost

Základními úkoly hodnotící komise (které musí specifikovat poskytovatel), kde jsou dosud značné rezervy, jsou:

- nepřipustit formální přístup hodnotitelů,
- nepřipustit redukci ex-post hodnocení na kontrolu uznaných nákladů nebo administrativních postupů,

² „Patenty“ – zde a dále výsledky chráněné průmyslově právní ochranou a další, podobně chráněné výsledky (tj. přihlášky vynálezů, udělené patenty, průmyslové vzory, uznané odrůdy zemědělských plodin, uznaná plemena hospodářských zvířat apod.).

³ Seznam těchto recenzovaných, ale neimpaktovaných časopisů (ve kterých jsou publikovány kvalitní výsledky např. ve společenských vědách) bude součástí metodiky hodnocení.

- výsledky ex-post hodnocení používat jako jedno z kritérií při hodnocení nových návrhů projektů, výzkumných záměrů a dalších aktivit výzkumu a vývoje,
- výsledky hodnocení vnést do informačního systému státní podpory VaV.

Komise musí požadovat uvedení konkrétních přínosů řešení projektu (teoretické poznatky, možnost aplikace nebo zapojení do praxe), explicitní vyjádření těchto přínosů ve výroční nebo závěrečné zprávě (tato povinnost by měla být vyjádřena v metodických pokynech pro zpracování výročních a závěrečných zpráv). Oponenti se musí k přínosům práce vyjádřit obligatorně (pokud přínosy nejsou uvedeny, pak je považovat za nulové).

Přínosy v jednotlivých oblastech uvede řešitelský kolektiv. Ke kvantifikovanému hodnocení přínosu se ve svém posudku povinně vyjádří oponenti. Potvrzení ohodnocení známkou se bude používat pro ověření věrohodnosti oponentů.

Všichni účastníci oponentních řízení budou oceňováni z prostředků poskytovatele podle kvality a náročnosti oponentního řízení.

1.1.5 Uplatnění výsledků hodnocení

Výsledky a poznatky hodnocení musí sloužit jako zpětná vazba při budoucím rozhodování o výběru projektů a řešitelů. Perioda hodnocení by měla být svázána s cyklem financování a zcela pravidelná (např. s kalendářním rokem), přičemž výsledek musí mít možnost ovlivnit výši finančních prostředků na další období. Přidělování finančních prostředků by mělo zásadně probíhat na základě dílčích a předchozích výsledků.

Výsledky a závěry hodnocení RVV zohlední při přípravě návrhu výdajů státního rozpočtu na výzkum a vývoj, a to zejména v části týkající se střednědobého výhledu.

2 Současný stav hodnocení VaV a jeho výsledků v ČR

Přehled povinností RVV, poskytovatelů a příjemců, které vyplývají z obecně závazných právních předpisů, zejména ze zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o změně některých souvisejících zákonů (zákon o podpoře výzkumu a vývoje), ve znění pozdějších předpisů, a jeho prováděcích předpisů – nařízení vlády č. 461/2002 Sb., o účelové podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o veřejné soutěži ve výzkumu a vývoji, a nařízení vlády č. 462/2002 Sb., o institucionální podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o hodnocení výzkumných záměrů, ve znění nařízení vlády č. 28/2003 Sb., kterým se mění nařízení vlády č. 462/2002 Sb., o institucionální podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků a o hodnocení výzkumných záměrů.

2.1 Hodnocení projektů VaV

2.1.1 Programové projekty

Programové projekty jsou vybírány na základě veřejné soutěže ve výzkumu a vývoji, a to podle toho, jak přispívají k naplnění poskytovatelem určených cílů programu. Podporují je zejména resorty (poskytovatelé) ze svých rozpočtových kapitol. Tématicky jsou zaměřeny na aplikovaný výzkum a na vývoj⁴.

⁴ Je samozřejmě možné (v souladu s právními předpisy), aby zahrnovaly i část výzkumu základního, ale nesmí jím skončit a musí být odpovídajícím způsobem podporovány.

Základní znaky

Vyplývá	ze zákona o podpoře výzkumu a vývoje
Předmět hodnocení	<ul style="list-style-type: none"> • navržené cíle projektu formulované v návrhu projektu, • (s)plnění cíle projektu uvedeného v průběžných a závěrečných zprávách, • plnění finančních náležitostí
Doba hodnocení	<ul style="list-style-type: none"> • hodnocení návrhů (veřejná soutěž ve výzkumu a vývoji) • v průběhu řešení, zpravidla na přelomu roku • po ukončení řešení
Provádí	odborný poradní orgán poskytovatele, oponenti
Postup	oponentní posudky, jednání odborného poradního orgánu
Schvaluje	schvaluje poskytovatel

2.1.2 Grantové projekty

Grantové projekty jsou vybírány na základě veřejné soutěže ve výzkumu a vývoji. Na rozdíl od programových projektů navrhuje příjemce cíl projektu sám. Grantové projekty podporuje pouze Grantová agentura České republiky a Grantová agentura Akademie věd České republiky. Tématicky jsou zaměřeny výlučně na základní výzkum. Grantový projekt nesmí být součástí programu VaV.

Základní znaky

Vyplývá	ze zákona o podpoře výzkumu a vývoje
Předmět hodnocení	<ul style="list-style-type: none"> • navržené cíle projektu formulované v návrhu projektu, • (s)plnění cíle projektu uvedeného v průběžných a závěrečných zprávách, • plnění finančních náležitostí
Doba hodnocení	<ul style="list-style-type: none"> • hodnocení návrhů (veřejná soutěž ve výzkumu a vývoji) • v průběhu řešení, zpravidla na přelomu roku • po ukončení řešení
Provádí	oborová komise Grantové agentury České republiky, resp. oborová rada Grantové agentury Akademie věd České republiky, oponenti
Postup	oponentní posudky, jednání oborové komise Grantové agentury České republiky, resp. oborové rady Grantové agentury Akademie věd České republiky
Schvaluje	schvaluje předsednictvo Grantové agentury České republiky, resp. předsednictvo Grantové agentury Akademie věd České republiky

2.1.3 Problémy a jejich řešení

Základním postulátem celého hodnocení na základní úrovni (projektů atd.) je co nejobjektivněji konstatovat, jak cíle navrhovaného/vyřešeného projektu či jiné aktivity přispívají k naplnění cílů příslušného programu. Hodnocení proto nelze provádět podle činností a vložených vstupů, ale podle dosažených výsledků.

Pozornost je proto nutné věnovat formulaci cíle programu a pak hodnocení cíle, kterého má být řešením projektu dosaženo, a jeho dalšímu využití (viz úvodní část tohoto podkladu). Formulace v oblasti základního výzkumu jsou sice volnější než v oblasti aplikovaného výzkumu a vývoje (nejsou zde stanoveny cíle programů), ale i grantové projekty základního výzkumu musí obsahovat cíl řešení (formulace či ověření vědecké hypotézy atd.) a nikoliv pouze předmět řešení dané problematiky.

Je potřebné:

- posuzovat výsledek řešení jako splnění cíle, k jehož dosažení se příjemce podpisem smlouvy o poskytnutí podpory zavázal, resp. byl zavázán rozhodnutím o poskytnutí podpory,
- věnovat pozornost hodnocení cíle návrhu jako základu pro budoucí úroveň celého projektu,
- orientovat závěrečné hodnocení na posuzování kvality výsledků, jejich aplikovatelnosti (využitelnosti) a na dodržení smluvních závazků uvedených v návrhu,

- zřetelně, konkrétně a jednoznačně definovat typy, formy a kvalitu výsledků a jejich využití,
- využívat celou hodnoticí škálu, diferencovat mezi kvalitou a úspěšností jednotlivých řešených projektů,
- nehodnotit podle formálních hledisek.

2.1.4 Využití výsledků hodnocení projektů VaV

Výsledky hodnocení návrhů projektů VaV (programových projektů, grantových projektů) je třeba využívat pro účely poskytnutí podpory VaV z veřejných prostředků. Zhodnocení výsledků programových projektů pak využívat i pro hodnocení příslušného programu VaV.

Hodnocení dosažených výsledků používat pro případnou změnu zaměření grantových soutěží (posílení některých směrů základního výzkumu), pro přípravu nových programů výzkumu, včetně případné změny zaměření nových programů.

2.2 Hodnocení programů VaV

Návrh každého programu VaV musí být posouzen RVV a MŠMT před předložením návrhu ke schválení vládě. Zákon explicitně neukládá hodnocení programu VaV po jeho ukončení.

Specifickým případem programu je Národní program výzkumu⁵ (dále jen „NPV“), pro který platí vše co pro ostatní programy a navíc zahrnuje i rovinu vzájemné koordinace jednotlivých dílčích programů (zejména u NPV I., kde jsou poskytovatelé různé resorty).

Základní znaky

Vyplývá	ze zákona o podpoře výzkumu a vývoje
Předmět hodnocení	navržené cíle programu výzkumu a vývoje formulované v návrhu programu
Doba hodnocení	před prvním vyhlášením programu a před zpracováním návrhu výdajů státního rozpočtu na výzkum a vývoj
Provádí	RVV formou stanoviska pro vládu
Postup	projednání na zasedání RVV na základě připraveného podkladu
Schvaluje	vláda

2.3 Hodnocení výzkumných záměrů

Podpora výzkumným záměrům se neposkytuje na základě výsledků veřejné soutěže ve výzkumu a vývoji, ale na základě rozhodnutí poskytovatele. Za hodnocení návrhu výzkumného záměru odpovídá poskytovatel. Hodnocení návrhů výzkumných záměrů se, v zákonem stanovených případech (u „výzkumných záměrů uchazečů řešících oborově stejnou problematiku“; tj. prakticky u všech záměrů), provádí na meziresortní úrovni. Meziresortní komise pro hodnocení návrhů výzkumných záměrů ustavuje MŠMT.

Základní znaky

Vyplývá	ze zákona o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků
Předmět hodnocení	<ul style="list-style-type: none"> • navržené cíle návrhu výzkumného záměru a další náležitosti předepsané právním předpisem • dosažené výsledky po ukončení řešení výzkumného záměru
Doba hodnocení	<ul style="list-style-type: none"> • v průběhu roku předcházejícímu prvnímu roku poskytnutí podpory výzkumnému záměru

⁵ Národní program výzkumu je souborem programů schválených vládou, který realizuje podstatnou část Národní politiky výzkumu a vývoje České republiky a obsahuje vymezení konkrétních cílů podpory na období 4 až 6 let, výši prostředků v členění na jednotlivé programy a dále odpovědnost jednotlivých poskytovatelů za koordinaci jednotlivých programů.

	<ul style="list-style-type: none"> • v průběhu řešení • po ukončení řešení výzkumného záměru
Provádí	hodnotící komise poskytovatele, v určitých případech meziresortní hodnotící komise; oponenti
Postup	hodnotící komise na svém zasedání (u vstupních a závěrečných hodnocení s oponentními posudky)
Schvaluje	poskytovatel, ve stanovených případech MŠMT

2.4 Hodnocení organizací jako celku zřizovatelem

Podle dosavadního přístupu je hodnocení organizací (zabývajících se zcela nebo částečně) VaV pouze záležitostí zřizovatele, a to bez ohledu na právní formu dané organizace (státní příspěvkové organizace, veřejné, státní a soukromé vysoké školy, nestátní organizace – a.s., s.r.o. atd.) a bez ohledu na podíl VaV na jejich činnosti. Legislativně není zakotvena povinnost vzájemného srovnávání hodnocených institucí jak v působnosti jednoho zřizovatele, tak v celostátním měřítku.

Pro hodnocení realizované zřizovatelem platí:

Základní znaky

Vyplývá	z právního aktu, jímž byla organizace zřízena
Předmět hodnocení	celá činnost organizace, včetně jiné (doplňkové atd.) činnosti, soulad se zřizovací listinou
Doba hodnocení	stanoví zřizovatel
Provádí	hodnotící komise zřizovatele, často s mezinárodní účastí
Postup	stanoví zřizovatel
Schvaluje	zřizovatel

2.5 Hodnocení efektivnosti organizací ve výzkumu a vývoji

V navrhovaném rozsahu dosud nebylo realizováno, RVV byla a jsou prováděny dílčí hodnocení efektivnosti a promítána do návrhu výdajů na výzkum a vývoj na další rok předkládanému vládě. Hodnocení bude založeno na porovnání dosažených výsledků za příspěví podpory výzkumu a vývoje z veřejných prostředků podle jednotných kritérií bez ohledu na poskytovatele. Takto bude zároveň ověřována úroveň hodnocení jednotlivých poskytovatelů v rámci povinností vyplývajících ze zákona. Vzhledem k tomu, že podle zákona o podpoře výzkumu a vývoje musí mít každý projekt nebo výzkumný záměr alespoň jeden originální výsledek (a tedy řada dalších výsledků může být vykázána u více projektů nebo výzkumných záměrů), je nutné hodnotit souhrnně vstupy - poskytované veřejné prostředky na výzkum a vývoj bez ohledu na jejich formu (tj. bez ohledu na to, zda byly poskytnuty formou projektu, výzkumného záměru, veřejné zakázky atd.) a výstupy – všechny kvalitní výsledky uvedené (rovněž bez ohledu na to, zda byly vykázány jako výsledek projektu, výzkumného záměru, veřejné zakázky atd.).

Tento způsob hodnocení má souvislost s dalšími hodnotícími aktivitami, především s hodnocením stavu VaV v ČR (bod 2.6.) a Rejstříkem informací o výsledcích (bod 3.)

Pro hodnocení realizované RVV platí:

Základní znaky

Vyplývá	povinnost hodnotit výsledky výzkumu a vývoje a navrhnout výdaje na výzkum a vývoj je stanovena zákonem o podpoře výzkumu a vývoje
Předmět hodnocení	výsledky dosahované řešením výzkumných záměrů a projektů výzkumu a vývoje (grantových projektů, programových projektů, veřejných zakázek ve výzkumu a vývoji) s podporou veřejných prostředků a jejich efektivita (srovnání s vynaloženými veřejnými prostředky)
Doba hodnocení	jedenkrát ročně
Provádí	RVV
Postup	srovnání objemu poskytnutých veřejných prostředků za určité časové období (např. 5 let)

	a dosahovaných výsledků uvedených v IS VaV u jednotlivých příjemců veřejných prostředků a sledování <ul style="list-style-type: none"> • počtu a kvality výsledků • jejich opakované vykazování
Schvaluje	vláda (v rámci návrhu výdajů na výzkum a vývoj)

2.6 Hodnocení stavu VaV v ČR

Hodnocení stavu VaV v ČR celkem (tj. nejen VaV podporovaného z veřejných prostředků) je založeno na pravidelných ročních analýzách, od roku 2003 je v působnosti RVV.

Hodnocení stavu a výkonnosti VaV je prováděno na základě kvantitativní analýzy vstupů a výstupů oblasti VaV. Předmětem této analýzy jsou vyhodnocení celkové podpory výzkumu (jejího vývoje z hlediska výše i příslušných struktur), rozsahu podpory a výsledků výzkumných projektů, vybavenosti lidskými zdroji, bibliometrické kvality vědeckých publikací, patentů jako výsledků VaV a ekonomické výkonnosti VaV. Na základě vybraných indikátorů jsou údaje za Českou republiku porovnávány (s ohledem na dostupnost dat) s údaji zemí OECD resp. EU. K přínosům patří zejména snaha o větší posun k hodnocení výstupů a zvládnutí standardních nástrojů hodnocení VaV (bibliometrických metod, patentové analýzy, bilancí zahraničního obchodu atd.). Poprvé byly v širším měřítku při hodnocení českého VaV v mezinárodním kontextu uplatněny metody benchmarkingu.

Základní znaky

Vyplývá	ze zákona o podpoře výzkumu a vývoje z veřejných prostředků
Předmět hodnocení	výsledky VaV, situace ve VaV, srovnání se zahraničím
Doba hodnocení	každoročně
Provádí	RVV
Postup	každoroční analýza stavu VaV v ČR
Schvaluje	vláda

2.7 Hodnocení plnění Národní politiky VaV

Hodnocení plnění Národní politiky VaV a hodnocení stávající výkonnosti českého VaV bylo provedeno v roce 2002 (usnesení vlády ze dne 22. května 2002 č. 516 k Analýze dosavadního vývoje a stavu výzkumu a vývoje v České republice a jejich srovnání se zahraničím). Postupuje se cestou kvalitativního hodnocení stanovených cílů a aktivit této politiky (v oblastech přímé a nepřímé podpory VaV, způsobu financování, institucionálního uspořádání, mezinárodní spolupráce, samotného systému hodnocení atd.).

Základní znaky

Vyplývá	ze zákona o podpoře výzkumu a vývoje
Předmět hodnocení	soulad navrhovaných programů VaV s platnou národní politikou VaV
Doba hodnocení	průběžně
Provádí	RVV ve spolupráci s MŠMT
Postup	stanovisko k návrhu programu
Schvaluje	vláda při schvalování návrhu programu

3 Rejstřík informací o výsledcích – nástroj hodnocení

Základním nástrojem pro hodnocení výsledků ve vztahu k vynaloženým prostředkům je Rejstřík informací o výsledcích, který je jednou ze čtyř částí Informačního systému VaV. Povinnost předávat informace o výsledcích do Rejstříku informací o výsledcích vyplývá ze zákona o podpoře výzkumu a vývoje. Údaje zveřejňované v Rejstříku informací o výsledcích mají zásadní důležitost a váhu při dalším

rozhodování o přidělování prostředků ze státního rozpočtu a při zvažování o pořadí ve veřejných soutěžích o veřejnou podporu VaV či osloveních na řešení projektů VaV.

Poskytovatelé jsou povinni v souladu s požadavky zákona o podpoře výzkumu a vývoje do rejstříku předávat ověřené a úplné informace.

3.1 Navržené změny Rejstříku informací o výsledcích

- (1) Rejstřík výsledků bude obsahovat pouze výsledky, které zhodnotil odborný poradní orgán poskytovatele a poskytovatel schválil jako výsledek související s předmětným projektem VaV nebo výzkumným záměrem.
- (2) Navrhuje se zjednodušit seznam typů výsledků na:
 - a) články v impaktovaných a ve vybraných recenzovaných³ vědeckých časopisech; odborné knihy či články v odborných knihách nebo recenzovaných sbornících v cizím jazyce a ve společenských vědách i v českém jazyce,
 - b) „patenty“ – výsledky chráněné průmyslově právní ochranou a další, podobně chráněné výsledky (tj. přihlášky vynálezů, udělené patenty, průmyslové vzory, uznané odrůdy zemědělských plodin, uznaná plemena hospodářských zvířat apod.), licence,
 - c) aplikované výstupy,
 - d) ostatní výstupy za podmínky, že budou předem stanoveny v návrhu programu schvalovaném vládou (umožňující uvést výsledek u specifických aktivit VaV – např. výzkumnou zprávu jako výsledek veřejné zakázky u výzkumu pro potřeby státní správy apod.).
- (3) Závěry z hodnocení výsledků (ve vztahu k vynaloženým prostředkům) budou bez výjimek promítnuty do přípravy návrhu výdajů státního rozpočtu na výzkum a vývoj, který RVV zpracovává pro vládu.
- (4) Doplnující informací je zejména údaj o tom, zda poskytovatelé vytvářejí podmínky pro úspěšné řešení grantů, projektů VaV, veřejných zakázek a výzkumných záměrů podle údajů Informačního systému VaV.

3.2 Důsledky hodnocení výsledků v Rejstříku informací o výsledcích

Údaje v Rejstříku informací o výsledcích mají zásadní důležitost pro

- (1) pro celkové hodnocení VaV v ČR (případně EU),
- (2) jako zdroj informací o efektivitě VaV, činnosti řešitelů, institucí a resortů,
- (3) jako informace pro hodnotící komise o tom, zda daný problém již nebyl vyřešen.

Na základě výsledků a závěrů hodnocení RVV žádá poskytovatele o odstranění nedostatků a při jejich opakování promítá potřebná opatření do návrhu výdajů státního rozpočtu na výzkum a vývoj, a to zejména v části týkající se střednědobého výhledu.

Výsledek hodnocení údajů shromážděných v Rejstříku informací o výsledcích se využívá pro zpracování analýzy stavu VaV v ČR a pro přípravu dalších národních politik VaV.

4 **Návrh změn současného způsobu hodnocení výzkumu a vývoje a jeho výsledků**

Návrh na změny a doplnění současného způsobu hodnocení výzkumu a vývoje podporovaného z veřejných prostředků a jeho výsledků, uvedené v kapitolách 1 až 3, lze shrnout do šesti bodů. Z tohoto

návrhu změn současného způsobu hodnocení výzkumu a vývoje a jeho výsledků vychází i návrh usnesení vlády a ta část předkládací zprávy, která navržená opatření odůvodňuje.

4.1 Získávání údajů pro hodnocení

Základním nástrojem k hodnocení výzkumu a vývoje podporovaného z veřejných prostředků a jeho výsledků je podle zákona informační systém výzkumu a vývoje. Jeho správcem je Rada pro výzkum a vývoj, údaje do něj poskytují jednotliví poskytovatelé (resorty). Ve snaze umožnit zařazení specifických typů výsledků (např. výzkumných zpráv u utajovaných skutečností) byla povolena řada výjimek, z nichž se ale stalo pravidlo – cca 80 % ze statisíců evidovaných výsledků výzkumu a vývoje jsou nyní původní výjimky (ve světě je rozsah těchto výjimek do 5 % počtu výstupů). V zájmu docílení rozlišení kvality jednotlivých výsledků a efektivnosti poskytované veřejné podpory se navrhuje do informačního systému výzkumu a vývoje poskytovat a zařazovat pouze výsledky nejvyšší kvality. Podle povahy hodnoceného výzkumu to jsou:

- a) články v impaktovaných a ve vybraných recenzovaných vědeckých časopisech; odborné knihy či články v odborných knihách nebo recenzovaných sbornících v cizím jazyce (a ve společenských vědách i v českém jazyce),
- b) „patenty“ – výsledky chráněné průmyslově právní ochranou a další, podobně chráněné výsledky (tj. přihlášky vynálezů, udělené patenty, průmyslové vzory, uznané odrůdy zemědělských plodin, uznaná plemena hospodářských zvířat apod.), licence,
- c) aplikované výstupy,
- d) ostatní výstupy za podmínky, že budou předem stanoveny v návrhu programu schvalovaném vládou (umožňující uvést výsledek u specifických aktivit výzkumu a vývoje – např. výzkumnou zprávu jako výsledek veřejné zakázky u výzkumu pro potřeby státní správy apod.).

Bod II.1.b) návrhu usnesení vlády.

4.2 Hodnocení efektivnosti institucí ve výzkumu a vývoji

Jedním z hlavních problémů hodnocení výzkumu a vývoje a jeho výsledků je izolované hodnocení po jednotlivých poskytovatelích, které neumožňuje posoudit skutečnou kvalitu výsledků a efektivitu prostředků vynaložených na výzkum a vývoj z veřejných zdrojů (resp. ze státního rozpočtu) jako celku. Navrhuje se hodnotit souhrnně vstupy - poskytované veřejné prostředky na výzkum a vývoj bez ohledu na jejich formu (tj. bez ohledu na to, zda byly poskytnuty formou projektu, výzkumného záměru, veřejné zakázky atd.) a výstupy – všechny kvalitní výsledky uvedené ad. 1 (rovněž bez ohledu na to, zda byly vykázány jako výsledek projektu, výzkumného záměru, veřejné zakázky atd.). Výsledek hodnocení se navrhuje postupně promítat do návrhů na rozdělování výdajů na výzkum a vývoj.

Body II.2. a) a II.2.b) návrhu usnesení vlády (navazující na bod II.1.b).

4.3 Hodnocení programů výzkumu a vývoje

V hlavě V „Veřejná soutěž ve výzkumu a vývoji“ zákona č. 130/2002 Sb., o podpoře výzkumu a vývoje jsou podrobně upravena práva a povinnosti při hodnocení návrhů programů. Naproti tomu je jen velmi obecně upravena kontrola výsledků řešení programů, která by měla probíhat na stejné úrovni a obdobným mechanismem, jak schvalování návrhů programů (tj. na úrovni vlády). Navrhuje se proto:

- a) U nově navrhovaných programů důsledně dbát na dodržování zásad zákona i jeho prováděcích předpisů. Bude kontrolováno, aby každý nově vyhlašovaný program měl konkrétní a vyhodnotitelné cíle.

Bod II.1.a) návrhu usnesení vlády (úkol Rady pro výzkum a vývoj, který již formou stanovisek k návrhům programů pro schůzi vlády plní).

- b) Zhodnotit programy na podporu výzkumu a vývoje ukončené v letech 2000 – 2003, zhodnotit jejich efektivitu (tj. srovnání nákladů a výsledků) a zhodnotit jejich výsledky podle předpisů platných v době jejich zahájení. Tam, kde cíle programů (schválených před 1.7.2002) atd. již nevyhovují, nevyhlašovat nové veřejné soutěže. V případech, kde je navrženo prodloužení řešení programu, je nutné zhodnotit dosavadní výsledky, plnění cílů programu atd. a odůvodnit, jaké efekty přinese další vynakládání prostředků.

Body II.1.c) a II.2.c) návrhu usnesení vlády (zhodnocení programů ukončených v letech 2000 – 2003 podle Národní politiky výzkumu a vývoje České republiky na léta 2004 – 2008 již některé resorty /Ministerstvo průmyslu a obchodu, Ministerstvo zemědělství/ plní).

- c) Po ukončení programu zhodnotit dosažení programových cílů, výsledků a efektivnosti vynaložených prostředků a předložit je vládě (návrhy programů schvaluje vláda, měla by schvalovat nebo minimálně být informována o úspěšnosti programu, zejména pokud na něj navazuje obdobný program).

Bod II.1.d) návrhu usnesení vlády.

4.4 Závěrečné hodnocení projektů, výzkumných záměrů a dalších aktivit výzkumu a vývoje

Při hodnocení výsledků projektů, výzkumných záměrů a dalších aktivit výzkumu a vývoje platí obdobné principy (a nedostatky), jako u výsledků programů. Jsou podrobně legislativně upravena práva a povinnosti při hodnocení návrhů projektů a výzkumných záměrů, naproti tomu je jen velmi obecně upravena kontrola jejich výsledků, která musí probíhat na stejné úrovni a obdobným mechanismem, jako schvalování návrhů programů (tj. na úrovni jednotlivých poskytovatelů). Navrhuje se proto u jednotlivých poskytovatelů zavést systém závěrečného hodnocení na stejné úrovni, na jaké je hodnocení návrhů nových projektů, výzkumných záměrů atd. a jeho výsledky promítat do poskytování prostředků dané instituci v dalších letech. Při závěrečném hodnocení výzkumných záměrů bude zohledněn charakter prováděné výzkumné činnosti. V případě základního výzkumu budou tedy požadovány publikace v respektovaných časopisech, v případě výzkumu s charakterem, blížícím se aplikacím, pak odpovídající výstupy, tedy patenty, prodané licence, zavedené technologické procesy, léčebné postupy apod.

Bod II.1.e) návrhu usnesení vlády.

4.5 Dodržování obecných principů hodnocení

Společným požadavkem na všechny úrovně hodnocení je dodržování základních principů, zejména:

- (4) Hodnocení je pravidelné, po určité době se opakuje (tj. nikoliv pouze vstupní hodnocení návrhu, ale i průběžné hodnocení a hodnocení závěrečné).
- (5) Je předem vytyčen konkrétní cíl (programu, projektu, výzkumného záměru, instituce, ...), který může být pro každý případ specifický a kterého má být v daném čase dosažen a o kterém je možné rozhodnout, zda byl splněn nebo ne.

(6) Kritéria hodnocení jsou

- a) předem známá a závazná,
- b) jasně formulovaná (tak, aby si vzájemně neodporovala),
- c) kvantifikovatelná, měřitelná, zhodnotitelná,
- d) vztahující se k danému cíli.

Bez toho, že by tyto základní principy byly dodrženy, není možné provádět hodnocení výzkumu a vývoje a jeho výsledků.

Bod II.1.f) návrhu usnesení vlády.

4.6 Zjednodušení a sjednocení administrativy výzkumu a vývoje

Společným nedostatkem poskytování podpory výzkumu a vývoji z veřejných prostředků je značně nepřehledná a komplikovaná administrativa výzkumu a vývoje ve všech etapách – od podávání návrhů, přes jejich průběžné hodnocení až po závěrečné hodnocení včetně výsledků. Na jedné straně značně komplikuje celý proces hodnocení a to jak na straně ústředních orgánů – podstatná část požadovaných údajů zůstává při hodnocení nevyužita (např. údaje o podrobném členění výdajů na sedm let dopředu), tak na straně uchazečů resp. příjemců (řešitelů projektů, výzkumných záměrů a dalších aktivit), kteří místo výzkumu a vývoje sepisují hlášení. Na straně druhé ty údaje, které jsou pro hodnocení nezbytné, je značně obtížné od zbytečných oddělit a využít je k efektivnímu hodnocení. Zjednodušení a sjednocení administrativy výzkumu a vývoje bude řešeno modulárním způsobem na třech úrovních:

- a) základní úroveň společná pro všechny projekty, výzkumné záměry a další aktivity výzkumu a vývoje, kde jde o údaje informačního systému výzkumu a vývoje, u kterých bude prověřena jejich účelnost,
- b) údaje společné pro daný typ výzkumu (např. pro základní výzkum, pro aplikovaný výzkum a vývoj atd.),
- c) údaje specifické pro daný program, pro výzkumné záměry nebo pro další aktivity výzkumu a vývoje.